

Het verloop der gebeurtenissen

Na het opgraven van de Peelhelm en de verdere voorwerpen in juni 1910 is de aandacht eigenlijk alleen uitgegaan naar de helm zelf.

De nieuwe eigenaar - het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden - heeft ook weinig aandacht geschonken aan de zaken die NIET gevonden waren, maar waarvan men kon aannemen dat die er ook bij zouden behoren. Zo werd er een deel van een pijlenkoker gevonden, maar de bijbehorende pijlen zijn niet in het museum terecht gekomen en het museum heeft nooit moeite gedaan die alsnog op te sporen.

10 Door de directeur van de N.V. Maatschappij Helenaveen A. Bos is anderhalf jaar later in een uitvoerige brief aan het museum meegedeeld dat er nog veel meer voorwerpen waren, ook in zijn eigen bezit.

Het museum heeft amper gereageerd, en al helemaal niet geprobeerd die voorwerpen te bekijken of alsnog te verwerven: men staarde zich dood op de helm...

De muntjes met beeltenis van Constantijn

In het Nederlandstalige verslag van M.A. Evelein dat ruim een half jaar na de vondst uitkwam is niet ingegaan op de vraag waarom en hoe zo'n waardevolle uitrusting in een verlaten moeras of veen terecht is gekomen. Van de gevonden munten is wel een

20 provisorische inventarisatie gemaakt, waarin de drie muntfabrieken wordt genoemd. Men heeft zich niet de vraag gesteld waarom zo'n grote hoeveelheid waardeloze muntjes bij een dergelijke luxueuze officiersuitrusting is terecht gekomen; je zou dan ook zilveren en gouden munten verwachten, maar die zijn niet aangetroffen.

De munten moeten een boodschap hebben, en de auteur heeft die proberen uit te zoeken, door meer in detail juist naar de munten te kijken. Duidelijk was al dat de munten dateren uit circa 320, ten tijde van de overgang van het heidendom naar het christendom.

30 Uit eigen onderzoek kwam naar voren dat het christendom destijds uitdrukkelijk vrede preekte, en dat soldaten geacht werden burger te worden en de wapenen af te zweren. Dat zou een verklaring kunnen zijn dat de volledige uitrusting afgedankt zou zijn. Er zijn immers geen resten van mensen of paarden aangetroffen bij de uitrusting van Man en Paard. Maar deze uitleg lijkt niet sluitend, want de officier had op een veel simpelere manier zijn uitrusting kunnen afdanken, en men zou veel kleding en het harnas van het paard ook in vreedstijd kunnen gebruiken.

Vanaf het allereerste moment was duidelijk dat de sierhelm uiterst kostbaar was, het zou dus eigenaardig zijn als men vrijwillig daarvan afstand doet. Bovendien toont de aanwezigheid van de helm aan dat de eigenaar een uiterst hooggeplaatst persoon in het Romeinse leger geweest moet zijn. We weten dat in die tijd de Rijn grensrivier was met talloze versterkingen om de barbaren buiten te houden, of als ze wél binnengedrongen

40 waren op te nemen in de pax romana waarvoor ze soldaten moesten leveren. De nabijgelegen Maas had ook vele vestingen op zijn oevers; bovendien liepen er belangrijke wegen langs. De afstand van die bewoning tot de vindplaats in Helenaveen is aanzienlijk minder dan 20 km.

De Imperator Constantijn kende deze omgeving, omdat hij er geregeld gevechten had moeten leveren tegen de binnenvallende volkeren. Daarom ook had hij de feitelijke hoofdstad van Rome naar Trier verplaatst, zodat snel militair gereageerd kon worden. Zijn jonge zoon Crispus had rond 320 diens taak overgenomen, bekend is dat hij in 318, 320 en 323 tegen de Franken en Alemannen vocht. Ook de jaren daarna vocht Crispus in opdracht van zijn vader elders in het Romeinse Rijk, met als hoogtepunt het definitieve uitschakelen van

50 medekeizer Licinius. Crispus werd op munten, standbeelden en mozaïeken afgebeeld en werd als opvolger van Constantijn beschouwd. De muntjes tonen aan dat de uitrusting begraven moet zijn na het slaan van het jongste aanwezige muntje. Dat dateert van circa 319. Veel muntjes vertonen een grote slijtage, zodat die intensief zijn gebruikt. We kunnen dus aannemen dat de uitrusting tussen 320 en misschien wel 330 verstopt is.

Dan volgt het jaar 326, dat aantoonde hoe ongelofelijk wreed het Romeinse leven kon zijn. Constantijn laat zijn eigen zoon Crispus en daarna zijn eigen vrouw Fausta terecht stellen. Over deze juridische "moorden" - want zo mogen we dit toch wel noemen - is veel geschreven, en verschillende theorieën zijn opgesteld om het executeren van je naaste familieleden te verklaren. Bovendien werd een damnatio memoriae opgesteld, waarbij

60 geprobeerd werd elke herinnering in het openbare leven aan beiden te vernietigen. Dat is niet gelukt door het groot aantal munten dat vooral van Crispus in omloop was. Er moet dus een keizerlijk bevel zijn geweest om die herinneringen te vernietigen en dit bevel moet dan over het gehele Romeinse Rijk zijn doorgevoerd. In de praktijk moet dat m.i. betekend hebben dat alle hoge functionarissen verordonneerd zijn alle spullen van

Crispus te vernietigen of volstrekt onzichtbaar te maken.

En dit zou kunnen verklaren waarom de volledige uitrusting van een hooggeplaatst Romeins officier in de Peel begraven werd: zo werd de herinnering aan Crispus uitgegumd ("ausradiert"). Een belangrijke aanwijzing hiervan is de vernietiging van de woonruimte van Crispus en zijn stiefmoeder Fausta in Trier, zoals beschreven wordt in de

70 Engelstalige versie van Wikipedia onder History of Trier:

Trier was one of the residences of the Western Roman Emperor in Late Antiquity and its position required the monumental settings that betokened imperial government. A mint was immediately established by Constantius, which came to be the principal mint of the Roman West. A new stadium was added to the amphitheater, to stage chariot races. Under the rule of Constantine the Great (306-337), the city was rebuilt and buildings such as the Palastaula (known today as the Constantine Basilica) and the Imperial Baths (Kaiserthermen), the largest surviving Roman baths outside Rome, were begun under Constantius and completed c 314 constructed by his son Constantine, who left Trier in the hands of his son Crispus. In 326, sections of the imperial family's private residential

80 *palaces were extended and converted to a large double basilica, the remains of which are still partly recognisable in the area of the Trier Cathedral (Trierer Dom) and the church "Liebfrauenkirche". A demolished imperial palace has left shattered sections of painted ceiling, which scholars believe once belonged to Constantine's young wife, Fausta, whom he later put to death. From 318 onwards, Trier was the seat of the Gallic prefecture (the Praefectus Praetorio Galliarum), one of the two highest authorities in the Western Roman Empire, which governed the western Roman provinces from Morocco to Britain. Constantine's son Constantius II resided here from 328 to 340.*

Met de vernieling van de woonruimte kwam het probleem: Wat te doen met de inventaris?

90 Klaarblijkelijk is de oplossing geweest die niet (alles) te vernietigen, maar zo te verbergen dat de zaken (bijna) onmogelijk teruggevonden konden worden. De muntjes zijn alle van Constantijn, muntjes van Crispus werden uiteraard niet verstoep en werd teruggegrepen voor latere identificatie op iets oudere muntjes. Het kan overigens ook zo zijn dat de gevonden muntjes overgeslagen zijn op muntjes met de beeltenis van Crispus en dat de keerzijde intact is gelaten. De auteur weet niet of dat op de een of andere wijze te controleren is. De geografische verdeling van de muntjes - Trier, Rome en Siscia - hebben in deze zin misschien ook betekenis.

De conclusie kan worden getrokken, dat

De uitrusting met de Peelhelm zou van Flavius Julius Crispus geweest kunnen zijn.

100

[Uitgebreidere en latere versie:

Voor de duidelijkheid zal ik de namen afkorten als Do[lmans], Kl[uijtmans], Bo[s], Th[eelen], Ev[elein], Ho[werda].]

En dan de auteur zelf, hier dus Th genaamd. Hoewel zelf niet afkomstig uit Helenaveen, is zijn vader daar wel in 1923 geboren. Mijn grootouders, de hoofdonderwijzers Leo Theelen, afkomstig uit Roggel en Cecilia Mertens, afkomstig uit Grathem, waren beiden al tien jaar aan het lager onderwijs verbonden geweest, voordat Leo Th benoemd werd tot hoofd der

110 school in Helenaveen. In februari 1922 kwamen ze tegenover de school wonen, zeer snel daarna werden 4 kinderen geboren. In augustus 1926, één maand na de geboorte van het vierde kind, overlijdt Cecilia Mertens, zeer waarschijnlijk aan een zeer zeldzame ziekte. Aan haar hulde en ook deze studiën zijn aan haar opgedragen. Leo Th overlijdt in 1952 en beiden liggen op het R.K. kerkhof van Helenaveen begraven.

Over de N.V. Maatschappij Helenaveen was eigenlijk weinig bekend, terwijl toch honderden gezinnen in Helenaveen en omgeving gedurende een eeuw ervan afhankelijk waren. Directeur Bo was de ongekroonde koning van het dorp, omdat het allergrootste deel van de grond in bezit was van de Maatschappij. Alleen enkele enclaves, kerk, school en schoolhuis, waren niet (meer) in bezit van de onderneming, maar toch wel zeer afhankelijk. Leo Th was een

120 soort vertegenwoordiger van de gemeentelijke overheid, net zoals de pastoor en dominee dat waren van de kerkelijke organisaties. Hoewel Bo as Leo Th dicht bij elkaar woonden, 500 m afstand, is er weinig direct contact geweest, lijkt het. Leo Th had vooral contact met de administrateur van de onderneming, bijvoorbeeld voor het organiseren van de zogenaamde winterlezingen, korte opleidingen over landbouw en veeteelt gedurende de wintertijd.

En hoewel de Peelhelm niet gevonden is op de terreinen van de Maatschappij was de invloed van Bo overal aanwezig. Hij ook had interesse in geschiedenis en het geld om aankopen te doen. Ruimte om alle zaken op te bergen in de GENA-villa was er ook voldoende. Kortom, er zijn bewijzen en aanwijzingen te over, dat directeur Bo spullen verworven heeft. Maar als

130 Bo in 1931 overlijdt, verdwijnen deze spullen ook uit het dorp en zijn ze sindsdien

spoorloos.

Sinds ongeveer 5 jaar heeft Th geprobeerd meer klaarheid te brengen in de gebeurtenissen betreffende de Peelhelm en het dorp Helenaveen. Terugkijkend werden verschillende zaken opgehelderd:

- de precieze datum van de vondst, de gebeurtenissen zeer kort na de vondst
- de correspondentie van belanghebbenden met het museum
- de rol van Bo als privé-persoon en de geheimhouding eromheen
- rehabilitatie van Leo Kl

140 - verder onderzoek in kranten, tijdschriften en boeken met details over de helm, de vondsten en andere mogelijke aanknopingspunten

Al deze inbreng is te lezen op de website www.theelen.info en wordt ook gedeeld met belangstellenden

De laatste inzichten zijn geleidelijk gegroeid en wil Th hier graag nog eens toelichten. Onafhankelijk van de bevindingen van Do is ook hij tot de conclusie gekomen dat onze Basilius behoord moet hebben tot de allerhoogste kringen rond keizer Constantijn. Er zijn daarvoor zoveel aanwijzingen, maar bewijzen zijn moeilijk te leveren. Bovendien heeft de rol van Bo aanwijzingen geleverd dat Bo zeer waarschijnlijk ontbrekende delen van de officiersuitrusting in bezit heeft gekregen.

150

De ultieme vraag is nu verschoven naar: *Waarom heeft iemand zo'n dure spullen in een veenmoeras verstopt? Moesten deze voorwerpen later weer worden opgegraven? Is er een mens verongelukt? Als je iets dergelijks met opzet verstopt, welke zijn dan de aanwijzingen van het Waarom?*

Veel vragen kunnen beantwoord worden door uitsluiten van mogelijkheden:

Laten we als vraag nemen *Is er iemand met een paard verongelukt, in een gevecht gedood, ...*

Tegen het antwoord JA zijn zeer veel argumenten aan te voeren, zoals: bij een gevecht zouden de voorwerpen door de overwinnaars meegenomen zijn, paarden kunnen niet in een moeras lopen, er is geen enkele aanwijzing van botten of andere overblijfselen van man en paard, ... Zo redenerend, dus uitsluitend, kunnen we concluderen dat de voorwerpen *niet per ongeluk* (in de letterlijke betekenis) op zo'n verlaten plek terecht gekomen zijn. Dat dan betekent dat ze er *met opzet* terecht zijn gekomen.

160

Moesten de voorwerpen later worden opgegraven? Indien de voorwerpen met opzet in de verlaten en onherbergzame Peel zijn verstopt, dan is dat een zeer twijfelachtige handeling. Immers het wordt wel zeer moeilijk om later de precieze plek te kunnen terugvinden. Zelfs met zeer precieze schriftelijke instructies zal het na één jaar al moeilijk zijn de precieze plaats terug te vinden. Een markering van de plek kan in korte tijd onzichtbaar worden en zou anderen wel zeer gemakkelijk op het spoor kunnen brengen. *Indien de voorwerpen met opzet verstopt zijn en niet opgegraven hoeven te worden, waarom zou je dat dan doen?* Uitsluiten is hier onmogelijk, er moet een reden zijn. Het meest waarschijnlijk is dat de verstopper aanwijzingen zal willen geven, d.w.z. de verstopper zal op de een of andere wijze mededeling moeten doen van het Waarom? Dan wordt de zaak wel moeilijk. De auteur heeft uiteindelijk geconcludeerd dat de muntjes die aanwijzingen moeten bevatten/geven.

170

Ev geeft een opsomming van de muntjes, maar daar blijft het bij. Voor een onderzoeker een kwalijke zaak, dunkt Th. Het museum heeft deze vraag in ruim een eeuw zich ook niet gesteld, wat toch wel getuigt van een weinig onderzoekende geest binnen het museum.

180

Precieze bestudering van deze functie van de muntjes is dus nog nooit gebeurd. Hier komen dan al snel problemen. Er zijn wellicht wel 200 munten gevonden, *zijn de 38 in het museum hier random uit getrokken, of zijn ze uitgezocht voordat ze eind augustus 1910 aan de functionaris van het museum samen met de helm werden overhandigd?* Indien de 38 muntjes werkelijk juist die zijn welke in de kranten genoemd worden, dan mogen we aannemen dat de overige ook dezelfde Constantijn met aan de keerzijde een overeenkomstig motief hadden. Indien later, bijvoorbeeld op de dag van de conferentie van 23 juni, alle tot dan toe gevonden muntjes bij elkaar zijn gelegd en dat daaruit juist deze verdeling is getrokken, dan kunnen we onmogelijk een conclusie trekken. Maar we kunnen uitsluiten dat de personen die deze 38 uit een grote hoeveelheid gekozen zouden hebben zicht hadden op de achterliggende, door de verstopper bedoelde, betekenis. We mogen dus veilig aannemen dat de 38 muntjes van het museum een goede voorstelling zijn van het totaal aantal begraven munten. Ongetwijfeld zijn er verloren gegaan, ook al zaten ze in een leren beursje. Blijkbaar is de muntplaats, Trier, Rome of Siscia, van belang, maar waarschijnlijk meer voor het motief van de twee zijden dan dat de muntplaats zelf van belang is voor de ingesloten boodschap.

190

We zien dan Constantijn met een laurierkrans of een helm. Onderzoek leert dat deze

laatste versie veel minder vaak voorkomt dat die met de laurierkrans. Het lijkt er dus op dat de afbeeldingen met de helm met de karakteristieke bovenkam met opzet in grote getale zijn gevonden. Deze helm was nog maar kort in omloop, zodat we hieruit kunnen concluderen dat de echte Peelhelm niet echt oud was toen die verstopt werd in het veen van de Peel. De afbeeldingen bieden de mogelijkheid tot precieze datering. We vinden dan de periode van circa 315-320. Dat dus was een belangrijk deel van de boodschap: de helm op het hoofd van Constantijn op het muntje dateert uit die periode. Dat Constantijn zelf in die tijd elders verbleef doet niet ter zake. Munten waren een soort propaganda- en communicatiemiddel en zo bereikte men alle mensen in het Romeinse Rijk. De wang- en nekklep worden niet afgebeeld op de munten om het gezicht volledig toonbaar te maken. Hieruit kunnen we gevoegelijk constateren dat een ander deel van de boodschap is: op deze muntjes ziet u de helm waarmee de muntjes zelf begraven zijn.

De voorstellingen op de keerzijde hebben duidelijk betrekking op de geleidelijke verschuiving van het veelgodendom naar het monotheïsme. Als propagandamiddel werd dat ongetwijfeld goed begrepen door de gemiddelde Romein. De Zon werd voorzichtig geïntroduceerd als een enkele god in plaats van het pantheon van locale en Romeinse goden. En hoewel in die tijdspanne de voorkeur van Constantijn voor het monotheïsme al bekend was, vinden we op de muntjes en helm geen christelijke symbolen. We kunnen daarmee wellicht concluderen dat met de helm het veelgodendom wordt begraven. Immers een duidelijk christelijk symbool zou men niet begraven als juist het christendom in opkomst is. Ook dit moet een deel van de boodschap zijn: de afwezigheid van christelijke symbolen duidt dus op de neergang van het veelgodendom.

Heeft de verstopper ook werkelijk deze boodschappen zo bedoeld? Bij gebrek aan een schriftelijke boodschap in de een of andere vorm, mogen we verwachten dat de verstopper probeert te verklaren waarom een dergelijke extreem kostbare uitrusting in een verlaten streek wordt verstopt. De verstopper gaat ervan uit dat de latere vinder - als het de bedoeling is dat die later ooit gevonden zal worden - met de meegegeven munten de boodschappen kan ontcijferen, ook van het Waarom? Daarvoor moeten we verder speuren in de tijdspanne die wordt aangeduid, over een hooggeplaatste persoon die tot de inner-circle van Constantijn behoorde en die om de een of andere reden uit de gratie is gevallen van Constantijn.

Er is zeer veel bekend over het leven van Constantijn en zijn naaste familie. Hijzelf was veel weg, had over het gehele Rijk woningen, waarin hij en zijn familie konden verblijven.

Direct na 320 is geen gebeurtenis bekend die aan het bovengenoemde profiel zou kunnen voldoen. Maar het jaar 326 is een rampjaar voor Constantijn, waarover zeer veel bekend is, maar weer is onduidelijk wat betreft het Waarom van de executie van Constantijns zoon Crispus en enkele maanden later van zijn vrouw Fausta. Maar het staat tot in detail vast dat beide personen die het vertrouwen genoten van de keizer, deze op een of andere manier beschaamd hebben, met het vreselijke gevolg van hun doodsvonnissen, en bovendien een poging om het bestaan van beide volledig uit te gummen. Dat kwam destijds veel vaker voor, maar alleen al door het aantal muntjes met de beeltenis van de in ongenade gevallen personen, dat in omloop was, is dat nooit volledig gelukt. Deze *damnatio memoriae* werd officieel afgekondigd en aan de bestuurders in het gehele Rijk meegedeeld; de bestuurders waren verplicht alle aanwijzingen naar die personen te verwijderen of te vernietigen.

We lezen elders: Under the rule of Constantine the Great (306-337), the city was rebuilt and buildings such as the Palastaula (known today as the Constantine Basilica) and the Imperial Baths (Kaiserthermen), the largest surviving Roman baths outside Rome, were begun under Constantius and completed c 314 constructed by his son Constantine, who left Trier in the hands of his son Crispus. In 326, sections of the imperial family's private residential palaces were extended and converted to a large double basilica, the remains of which are still partly recognisable in the area of the Trier Cathedral (Trierer Dom) and the church "Liebfrauenkirche". A demolished imperial palace has left shattered sections of painted ceiling, which scholars believe once belonged to Constantine's young wife, Fausta, whom he later put to death.

From 318 onwards, Trier was the seat of the Gallic prefecture (the Praefectus Praetorio Galliarum), one of the two highest authorities in the Western Roman Empire, which governed the western Roman provinces from Morocco to Britain. Constantine's son Constantius II resided here from 328 to 340.

En, hoewel Crispus in Pula ter dood is gebracht en zijn stiefmoeder Fausta in Rome, was Trier de stad waar beiden woonden. Het keizerlijk paleis werd dus als gevolg van de *damnatio memoriae* vernietigd in 326 en eroverheen werden de nog bestaande kerken gebouwd. Van het keizerlijk paleis zijn alleen de fragmenten van de geschilderde zoldering [en muren] bewaard gebleven, die onlangs (rond 1980) zijn samengesteld tot het origineel, dat uitbeeldt "felicitas temporum". De restanten van de aanwezige muurschilderingen zullen

Naspeuringen van Paul Theelen: Is er verband tussen de Peelhelm en Crispus' dood?

ook worden gerestaureerd en dit herstel zal over enige jaren klaar zijn. Opvallend is dus dat de ruim 30.000 brokstukken de periode 326 tot circa 2000 overleefd hebben!

270 Niet alleen de villa werd verwoest, de inventaris moest dan ook verdwijnen. Blijkbaar is niet alles vernietigd, of niet volledig. Opdracht kan ook geweest zijn dat de inventaris zo verborgen wordt dat die later alsnog te voorschijn gehaald kon worden. Dit lijkt in tegenspraak met de aanname dat verstoppert in de onherbergzame Peel een eenmalige zaak zou zijn. Maar er was een reële mogelijkheid dat de damnatio memoriae herroepen zou worden. De kinderen van Constantijn en Fausta hebben dat echter na de dood van Constantijn in 337 NIET gedaan, zodat het lijkt dat de "misdaad" van Fausta als ernstig werd beoordeeld.

Een deel van de inventaris van de keizerlijke villa is de uitrusting van Crispus, en juist deze werd in de Peel verstopt. Er zijn ook munten bekend waarop de jonge Crispus wordt afgebeeld met de helm met de bovenkam. Dus, keizerlijk personeel werd opgedragen op een nette manier, d.w.z. niet vernietigen, van de spullen af te komen, verstoppert in een verlaten gebied leek een oplossing.

280 Natuurlijk is de militaire uitrusting maar een fractie van de inventaris. We zouden kunnen verwachten dat meer voorwerpen teruggevonden kunnen worden die betrekking hebben op het interieur van de keizerlijke villa's, dus niet alleen in Trier, maar over het gehele Romeinse Westrijk.

Om deze zaken te kunnen "herkennen" zouden ze aan enige dwingende voorwaarden moeten voldoen:

de zaken moeten via datering (van voornamelijk muntjes) komen uit de periode 320-330; ze moeten van grote waarde zijn, anders heeft het niet veel zin zoveel moeite te doen; in het uiterste geval moeten de spullen terug te halen zijn, dus omsmelten van edele metalen is niet mogelijk; alles gevonden in het Westrijk kan van toepassing zijn.

290 Om deze theorie aannemelijker te maken zouden we dus archeologische vondsten moeten herkennen, die aan de voorwaarden voldoen. Maar ook voorwerpen als de Sierschijf van Helden, de kantharos van Stevensweert, e.d. kunnen bij de Peelhelm behoord hebben. Het is zelfs logisch dat deze zeer kostbare voorwerpen op die manier in de Peel terecht zijn gekomen, al dan niet verspreid geraakt door waterstromingen in het veen.

Enkele mogelijke kandidaten heeft Th al gevonden:

300 2 november 1880 – Drie maanden geleden vond een ingezetene te Ermsdorf, in Luxemburg, bij het uitgraven van een stuk grond ruim 7000 stuks **Romeinsche munten**. De heer van Werveke, hoogleeraar aan het athenaeum en conservator bij het Muntkabinet der Historische Vereeniging te Luxemburg, heeft ze schoongemaakt en in het kabinet gerangschikt. Het zijn munten van de keizers Licinius I, Licinius den Jongere, Konstantijn den Groote en zijne zonen Crispus, Konstantijn II, Constans I en Constans II, alsook van de keizerinnen Theodora, Helena en Fausta, benevens eenige van Alexander Severus, Maxentius, Claudius Gothicus, Maximianus Herculeus, Maximinus Daza, Tranquillinus en Dalmatius. De afstand van het dorpje Ermsdorf naar Trier wordt opgegeven als 46 km, maar hemelsbreed zal het ongeveer 40 km zijn. Het formidabele aantal doet vermoeden dat we hier te doen hebben met een geldvoorraad voor de betaling van lopende zaken, bijvoorbeeld de betaling van personeel.

310 Een tweede kandidaat is de vondst van munten in de buurt van Bitburg, 402 Kleinerze. Wanneer de vondst gedaan is is niet geheel duidelijk maar waarschijnlijk rond 1861. [1 januari 1861] Obige Meinung des Herrn Soret bestätigt sich durch einen kürzlich in der Nähe von Bittburg, Regierungsbezirk Trier, gemachten Münzfund.

Ein Landmann fand in seinem Felde einen mit einem Schieferstein bedeckten kleinen ächt Römischen Krug, der 402 Kleinerze enthielt, die mit Maximinus Daza beginnen und mit Constantinus II. aufhören. Mein verehrter Freund, der Herr Professor Namur, erwarb den Fund für das hiesige Kabinet; er hat denselben näher beschrieben und wird der betreffende Aufsatz im nächsten Hefte der Revue de la numismatique belge erscheinen. Es war mir gestattet, den Münzfund einzusehen; er enthielt manche Seltenheiten, z. B. von Konstantin

320 dem Grossen die Umschrift: Soli invicto comiti und den Kaiser links sehend mit Helm, Harnisch und Lanze; dann mehrere Münzen mit dem Prägeort MSL, den auch Sabatier angiebt und den ich Moneta Sacra Londinensis interpretire; auch waren die Inschriften claritas reipublice in mancherlei Varietäten bei Crispus und Constantinus II nicht selten. Ich glaube indess, dass der Fund weit über das Jahr 326 hinausgehen wird; Konstantin II. war in diesem Jahre zwar erst 10 Jahr alt, doch hatte er schon zahlreiche Siege mit seinem Stiefbruder Crispus, der in diesem Jahre starb, erfochten. Konstantin trägt nur in zwei Exemplaren auf seinem sehr jugendlichen, fast kindliche Kopfe die Lorbeerkrone, beide Münzen sind in seinem Geburtsorte Arles geschlagen; die Berechtigung, den Lorbeerkrantz zu

330 tragen, erhielt er wahrscheinlich schon bei Lebzeit des Crispus. Ganz bestimmt aber überschreitet die jüngste Münze diese Fundes nicht das Jahr 337, in diesem Jahre starb Konstantin der Grosse und Konstantin II. legte den Beinamen junior ab. [...]
De afstand Bitburg-Trier is 30 km.

Belangwekkend is ook de beschrijving uit HISTOIRE DE LUXEMBOURG uit 1740, te lezen <http://www.delpher.nl/nl/boeken1/gview?query=crispus+luxembourg&coll=boeken1&maxperpage=40&identifieer=dYZcAAAAcAAJ>
Daarin worden de gebeurtenissen van Crispus en Fausta en Constantijn beschreven, en tevens dat men (destijds dus al) munten heeft gevonden met de inscriptie FL. JUL. CRISPUS. NOB. CAES. Sur le revers on voit un Autel dans le Champ, un globe dessus semé
340 d'étoiles, avec cette légende, *Beata tranquillitas*.

En dan nog deze:

24 februari 1923 Muntenvondst

Te Atrecht (Arras) zijn goudstukken opgegraven uit den tijd van Constantijn den Groote. Op een der munten is het binnentrekken van Keizer Constantius Chlorus, den vader van Constantijn den Grooten, in Londen afgebeeld. De munt geeft de stad Londen weer, zoals zij toen klaarblijkelijk was met haar torens, wallen en poorten. Voorts ziet men den keizer te paard voor de stad; aan zijn rechterhand een knielende vrouw, die de onderwerping der stad personifieert, aan den linkerkant het vaartuig, dat Constantijn
350 over het Kanaal heeft gebracht. Deze munt, welke het stempel van Trier, destijds de hoofdstad van Gallië, draagt, is een aanwinst die nog in geen enkele Fransche verzameling voorkomt.

24 april 1924 Romeinsche munten.

BUER, 23 April. – Bij het graafwerk bij het huis Berg alhier, heeft men deze week een aantal Romeinsche koperen munten gevonden. Op de voorzijde vond men het opschrift Constantinus P. V. Aug. en aan de keerzijde: een beeltenis van don zonnegod met het bijschrift: Soli Invicto Comiti en het muntteken der keizerlijke residentie Trier. Ze zijn afkomstig van het jaar 324 na Christus toen keizer Constantinus de Eerste of de
360 Groote het Christendom als staatsgodsdienst verklaarde.

27 november 1924 ROMEINSCHE VONDSTEN IN LONDEN.

(Van onzen correspondent). Bij graafwerk op Russell Square te Londen hebben werklieden een interessante vondst gedaan. Zij hebben daar circa driehonderd Romeinsche bronzen munten opgegraven, vermoedelijk uit den tijd van Constantijn. De munten die in een metalen doos geborgen waren vertoonen alle Romeinsche koppen, sommige met een lauwerkrans, andere met helmen. De opschriften zijn voor het meerendeel onleesbaar, maar het woord Constantinus is op vele er van gemakkelijk te ontcijferen.

370 22 juni 1931 SCHATGRAVERS

[...] Een dergelijke vondst deed ongeveer 30 jaar geleden burgemeester Britz uit Dockscheid bij Maxweiler in den Eifel. Bij het ploegen stiet hij op een groote verzameling munten, zilveren en koperen muntstukken. De munten droegen o.a. de beeltenis van keizer Constantijn den Groote en de H. Helena. De vondst bevindt zich thans in het provinciaal museum van Trier. De gevonden munten zijn waardevolle getuigenissen van het verleden van het land.

15 augustus 1944 MANNHEIM EN TRIER AANGEVALLEN.

Bij gesloten wolkendek.

380 BERLIJN, 14 Aug. (Interinf). – Formaties Anglo-Amerikaansche bommenwerpers hebben vandaag weer van de boven Zuidwest Duitschland heerschende slechte weersomstandigheden gebruik gemaakt voor het ondernemen van terreuraanvallen op Mannheim en Trier. Bij een bijna geheel gesloten wolkendek wierpen zij hun brisant- en brandbommen herhaaldelijk volkomen lukraak op woonwijken randgemeenten en cultuurmonumenten. De Duitsche Jagers werden door de ongunstige weersomstandigheden buitengewoon belemmerd. Slechts een deel van de op het alarmsein gestarte eskaders kwam in contact met den vijand. Daarentegen bonden de in Zuid west-Duitsch gebied gestationeerde batterijen zwaar lucht doelgeschut met een doeltreffend versperringsvuur den afweerstrijd aan tegen de Amerikaansche formaties. Ondanks de moeilijke omstandigheden slaagden zij erin, verscheiden viermotorige
390 Amerikaansche bommenwerpers te vernietigen. Tot dusver is bericht ontvangen over het neerschieten van tien vliegtuigen.

Naar het Internationale Informationsbüro nader verneemt, hebben Amerikaansche bommenwerpers in Trier een bommentapijt gelegd midden tusschen de meest waardevolle cultuurmonumenten der oude stad. Volgens de tot dusver ontvangen rapporten werden daarbij

o.a. de Dom, de basiliek, de Lieve Vrouwe-kerk en het keurvorstelijk paleis deels zwaar beschadigd of vernield. In de nabijheid daarvan bevinden zich generlei militaire of industriele doelen.

21 juni 1956 Ontmoetingen met de Treveri, de Romeinen en de vier Heemskinderen
Zie <http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=trier+basiliek&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=ddd%3A010614436%3Ampeg21%3Aa0131&resultsidentifier=ddd%3A010614436%3Ampeg21%3Aa0131> [met enkele foto's van de schilderijen]

[...] Een merkwaardig contrast in het stadsbeeld vormen het zeer barokke bisschoppelijk paleis en de enorme Romeinse "keizerszaal"; men wilde de laatste een vleugel doen zijn van het eerste, maar het lijkt meer op een zich verdringen van twee totaal uiteenlopende wijzen-van-denken (en dus ook van bouwen). Zij vormen de achtergrond van een prachtig park met bloeiende struiken en genietende mensen-op-bankjes. De "keizerszaal" – ten onrechte basiliek genoemd – werd zwaar beschadigd in de oorlog maar zal weer, ten koste van enorme financiële offers, hersteld worden. De geweldige zaal – één onverdeelde ruimte – 60 meter lang, 27 meter breed en 30 meter hoog, was in de vierde eeuw onzer jaartelling de grootste ruimte van Noordwest Europa. Onder de vloer waren houtskoolvuren, waarvan de warmte door de muren naar boven werd geleid. Voor deze verwarming was de zaal in drie apart te bestoken sectoren verdeeld. Aan het einde van de zaal maakte de muur een half ronde boog, de apsis, daar was de keizer in al zijn majesteit gezeten en zij die hem kwamen begroeten – de gezant van een ver land, de verslagen vorst van een overwonnen volk, de hem hulde brengende onderdanen – zij moeten zich wel zeer nietig gevoeld hebben bij het doorschrijden van die overweldigende ruimte, die de afstand tussen hen en hun machtige keizer tot een adembenemende reize deed worden.

Plafondschilderingen

Maar het allerschoonste temidden van de eindeloos vele kostbaarheden, die Trier aan de bezoeker kan laten zien, zijn wel de plafondschilderingen, die... 1500 jaar geleden werden gemaakt, die slechts... enkele jaren op hun plaats bleven en die na de oorlogsverwoestingen in meer dan... 50.000 fragmenten zijn teruggevonden en nu door mensenhanden met eindeloos veel geduld als een reusachtige legpuzzle worden samengevoegd!

Op de plaats waar nu de dom staat, moet een keizerlijk paleis zijn geweest en het plafond kwam uit een der paleiszaalen. Kort na het aanbrengen hiervan is het paleis afgebroken – men kan dit o.a. dateren op de vrouwenmode van die tijd – en deed keizer Constantijn, die voor de christianisering van zijn rijk zoveel heeft betekend – een kerk bouwen. De schilderijen, die door hun kort bestaan niet hadden geleden kwamen in prachtige staat – hoewel dan geheel in kleine stukjes – uit de grond tevoorschijn.

Het plafond moet bestaan hebben uit vierkanten, die om en om spelende engeltjes (putti) en portretten voorstellen. Enige van deze vierkanten zijn nu weer hersteld en men kan de indruk moeilijk weergeven die deze schilderijen maken op de mens der twintigste eeuw. Alsof de meester kort geleden deze kunstwerken had gepenseeld, in de prachtige groene en terracotta geschilderde omlijstingen, gescheiden door een goudgele koordrand, zo staren de donkere ogen der iets meer dan levensgrote vrouwenportretten naar het groepje verzamelde toeristen. Uit de attributen (de nimbus, de kroon en andere versierselen) meent men te mogen opmaken dat hier o.a. de vrouw van keizer Constantijn – Maxima Fausta – en zijn moeder – Flavia Helena – zijn afgebeeld. De beweeglijke engeltjes, met spelende handjes en voetjes – de fijne sluiers der keizerlijke vorstinnen, het is onbegrijpelijk dat dit alles vijftienhonderd jaar geleden gemaakt is!

31 januari 2016 HELENA AUGUSTA The mother of Constantine the Great and the Legend of Her Finding of the True Cross

Zie <http://www.scribd.com/doc/82469073/DRIJVERS-1992-Helena-Augusta>

[p. 24] Amidst the excavations the archaeologist Th. K. Kempf found tiny remains of ceilings frescoes. On reconstruction, these paintings appeared to be of such high quality and artistry that they presumably were made to adorn the room of a member of the Constantinian family. The coffered ceiling was divided into fifteen unequal panels, separated by garlands. The frescoes, found in fragments and often incomplete, date from the first quarter of the fourth century. A *terminus post quem* is given by a newly minted coin, struck in Trier in c.315, bearing the legend SOLI INVICTO. This coin, embedded in the mortar of a piece of mosaic, was found in the room of the frescoes. A *terminus ante quem* is offered by coins found in the floor of the oldest part of the church building, which was constructed above the frescoes room. These coins were all minted in 325/326. It is assumed that the room was part of the living quarters of Crispus, Constantine's eldest son. He resided in Trier as representative of his father in 318-323 and possibly also in

324-326. This would explain why in 326 the frescoed room and probably also the adjacent quarters were demolished. In that year Crispus was executed by his father for reasons which remain obscure. The deliberate demolition of his living quarters in Trier may have been a consequence of his *damnatio memoriae*, after which the cathedral of Trier was constructed over the remains of the imperial rooms.

470 [p. 28] A suitable place for paintings referring to the happiness of married life is naturally the bedroom, the *cubile*. It therefore seems plausible to consider the frescoed room not as the *cubile* of the elder Helena, as Kempf suggest, but as that of the younger Helena. This bedroom was part of the great complex of imperial quarters in which the Caesar Crispus and his wife Helena lived. In 326, after Crispus' execution and *damnatio memoriae*, the quarters, including the *cubile*, were demolished; then Trier's cathedral was built on the remains.

480 [p. 15] In his funeral oration for Theodosius I, Ambrose implies, by referring to her as *stabularia*, that Helena came from the lower social strata of the Roman Empire. Literally translated, a *stabularia* is a woman who comes from or works in the stables. Because stables are often associated with inns, the word *stabularia* can also mean female innkeeper or servant at an inn. In the antiquity the social prestige of somebody working at an inn was low.

Enige toevalligheden?

De moeder van Constantijn de Grote en de vrouw van Crispus heetten beiden Helena. Dezelfde naam voor twee verschillende personen kan een bron van foutieve informatie zijn. En toevallig werd het dorp rond 1855 waar de helm is gevonden ook genoemd naar een Helena, het huidige Helenaveen.

490 Deze moeder van Constantijn heette dus Helena en zou van nederige afkomst zijn. Ze werd klaarblijkelijk *stabularia* genoemd, en was dus een vrouw in de paardenstallen en/of werkzaam in een restaurant, waarschijnlijk aan de kant van een weg, een wegrestaurant. Vergelijk dit met het woord gekrast op de helm STABLESIA, wat door iedereen wordt geïnterpreteerd als een cavalerie-eenheid.